

Điểm nhìn mới về các nhân vật trong một số truyện ngắn của Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh những năm hai mươi của thế kỷ XX

Nguyễn Thị Hoài Dung*

*ThS. Khoa Tiểu học, Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Received: 20/9/2024; Accepted: 30/9/2024; Published: 7/10/2024

Abstract: Some short stories of Nguyen Ai Quoc - Ho Chi Minh: Short story Paris, short story Incognito, short story The man who knows the smell of smoke, short story The turtle in the twenties, early twentieth century give us a new perspective on the characters. Especially see the unique artistic talent, the great contribution of the person to the nation, the country of Vietnam today.

Keywords: Point of view, Nguyen Ai Quoc - Ho Chi Minh, short story

1. Đặt vấn đề

Suốt cuộc đời hoạt động tranh đấu, Nguyễn Ái Quốc luôn nuôi niềm khát vọng cháy bỏng là cứu nước, cứu dân, giải phóng dân tộc, đem lại hạnh phúc cho mọi người. Thâm thía nỗi đau của người dân nô lệ, từ thời còn là người thanh niên, Nguyễn Tất Thành đã muốn xác định bản chất các vấn đề “Tự do”, “Bình đẳng”, “Bác ái”. Tôi sinh ra trong một gia đình nhà nho Việt Nam. Những người thanh niên trong những gia đình ấy thường nghiên cứu lí luận của Khổng Tử... Lí luận của Khổng Tử không phải là tôn giáo mà là một thứ khoa học về kinh nghiệm đạo đức và sự trang nhã. Về căn bản chủ nghĩa Khổng Tử là sự “Bình yên trong xã hội không bao giờ thay đổi. Khi tôi độ mười ba tuổi, lần đầu tiên tôi được nghe ba chữ Pháp: Tự do, Bình đẳng, Bác ái. Trong lòng Nguyễn Ái Quốc chỉ còn đọng lại hai chữ Tô Quốc đang trong cảnh đau thương và nô lệ. Ở Nguyễn Ái Quốc còn chứa chan một tình thương nhân loại đau khổ và ý chí đấu tranh. Nguyễn Ái Quốc, điều làm nên sự nghiệp là sự yêu thương, quý trọng và sự đòi giải phóng con người. Đối với Nguyễn Ái Quốc, con người sinh ra phải được tự do, bình đẳng, được phát triển toàn diện, có cuộc sống hạnh phúc. Con người phải được tôn trọng, bảo vệ và phát huy hết khả năng của mình để cống hiến cho xã hội. Người không chỉ đau khổ, trăn trở về số phận dân tộc, về con người mà Nguyễn Ái Quốc còn chỉ rõ con đường đi đến giải phóng dân tộc, giải phóng con người “tìm đường đi cho dân tộc theo đi”.

Xuất phát từ những vấn đề trên tôi muốn làm rõ một số điểm cơ bản trong tư tưởng nghệ thuật của Nguyễn Ái Quốc bộc lộ ở lí luận - thực tiễn để mở ra một cái nhìn tổng quan nhằm tìm hiểu tư tưởng

nghệ thuật của Người trong từng truyện ngắn. Những suy ngẫm, trăn trở, lòng yêu thương và tôn trọng con người, niềm khát vọng cháy bỏng về một dân tộc hoà bình của Nguyễn Ái Quốc sẽ chi phối hầu như toàn bộ thể giới nghệ thuật của tác giả từ những tác phẩm sáng tác đầu tay như Truyện ngắn *Pari* đến *Những trò lố hay là Varen và Phan Bội Châu* với cảm hứng chủ đạo là lên án, tố cáo hướng con người tìm đến ánh sáng và bình minh.

2. Nội dung nghiên cứu

Trên con đường tranh đấu cách mạng, Nguyễn Ái Quốc đã tận dụng mọi phương tiện có thể phát huy sức mạnh làm bùng hoàng, phơi bày bản chất xấu xa của chủ nghĩa thực dân ngay tại sào huyệt của chúng qua một số nhân vật trong những truyện ngắn đặc sắc của Người.

2.1. Truyện ngắn *Pari*

Truyện ngắn *Pari* là bước thành công đầu tiên khi Nguyễn Ái Quốc đến với thể loại truyện ngắn. Truyện viết bằng tiếng Pháp, đăng tải trên hai số báo *Nhân đạo* ra ngày 30 và 31 tháng 5 năm 1922, dưới tiêu đề phụ Trích “Những bức thư gửi cô em họ” do tác giả tự dịch từ tiếng Nam. Quá trình hình thành truyện ngắn này thật thú vị nhưng cũng là quá trình thử thách bút lực của một nghệ sĩ chân chính khi bước vào con đường nghệ thuật như Người kể lại: “Khi đã biết viết báo, mình lại muốn viết tiểu thuyết. Nhưng lại nghĩ rằng biết chữ Tây vô vẽ như mình thì viết tiểu thuyết sao được. Tình cờ đọc một truyện ngắn của L.Tôn-xtôi thấy viết một cách giản dị, dễ hiểu thì cho rằng mình cũng viết được. Từ đó mình bắt đầu viết truyện ngắn. Lúc đó mình sống ở khu phố công nhân nghèo, hiểu rõ đời sống của họ, mình cứ viết những điều mắt thấy tai nghe. Viết xong đăng

trên báo Nhân đạo và nói với đồng chí phụ trách về văn nghệ: “Đây là lần đầu tiên tôi thử viết truyện ngắn, nhờ đồng chí xem xét và sửa lại cho”. Đồng chí ấy xem xong rồi bảo: “Được lắm, chỉ cần sửa lại một vài chỗ thôi. Truyện ngắn *Pari* là một tác phẩm đầu tay của Nguyễn Ái Quốc nhưng đã tỏ rõ một nghệ thuật độc đáo và sinh động.

Truyện ngắn *Pari* đã xây dựng được thành công điểm nhìn mới trong việc miêu tả các nhân vật kết hợp giữa bút pháp trữ tình và trào phúng, những tiếng cười cay đắng, chua chát được bật ra bởi những chi tiết đối nghịch, bởi những hình ảnh ví von, bởi giọng văn hài hước khi tả, khi kể. Đây là một truyện ngắn đầu tiên của Nguyễn Ái Quốc có vị trí quan trọng đặt nền móng cho phương pháp sáng tác hiện thực xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

2.2. Truyện ngắn *Vĩ hành*

Nguyễn Ái Quốc viết truyện ngắn *Vĩ hành* vào năm 1923, cùng với Truyện ngắn *Lời than vãn của bà Trưng Trắc* và vở kịch *Con rồng tre* khi đó Nguyễn Ái Quốc sống trong ngõ hẻm Côngpoăng ở thủ đô Pari. Trước đó, vào giữa năm 1922, thực dân Pháp đưa vua bù nhìn Khải Định sang Pháp dự cuộc đấu xảo thuộc địa tổ chức tại Mácxây. Thực ra việc Khải Định sang Pháp là nằm trong ý đồ của bọn thực dân Pháp. Nhân dịp này, chúng định đánh lừa nhân dân Pháp, cho rằng nước mẹ - đại Pháp đã chinh phục được các thuộc địa, vị quốc vương An Nam sang Pháp là để tỏ lòng thuần phục và cầu xin được sự “khai hoá”, “văn minh” cho nước An nam tiếp tục về sau. Với truyện ngắn “*Vĩ hành*” là phê phán, châm biếm sâu cay và tác giả lột tả được tên vua bù nhìn bán nước, tội ác của hắn trong việc làm nhục quốc thể và thi hành những chính sách đầu độc của thực dân Pháp làm điêu đứng, đau khổ cho dân tộc Việt Nam.

Điểm nhìn mới về nhân vật trong truyện ngắn “*Vĩ hành*”, của Nguyễn Ái Quốc đã lột tẩy bộ mặt của của hệ thống mật thám dày đặc ở ngay chính quốc. Bản chất của đế quốc là áp bức, bóc lột. Chúng không từ bỏ một thủ đoạn, một công cụ nào, phục vụ cho chính sách ấy. Nhà tù, trại lính, cảnh sát, mật thám, mật vụ là công cụ phục vụ cho những chính sách của chủ nghĩa thực dân. Ngay trong những ngày tên vua bù nhìn Khải Định sang Pháp, bọn thực dân Pháp cũng đã bóc lột rõ thêm bản chất phản động trong việc huy động lực lượng mật thám, mật vụ một cách dày đặc để kiểm soát, theo dõi những người yêu nước Việt Nam sống trên đất Pháp. Chính Nguyễn

Ái Quốc - tác giả của truyện ngắn cũng luôn bị bọn thực dân Pháp rình rập, theo dõi. Nguyễn Ái Quốc đã miêu tả thật hài hước, dí dỏm và châm biếm sâu sắc, thâm thúy hình ảnh những tên mật thám đang theo dõi những người Việt Nam yêu nước. Trong tác phẩm *Vĩ hành*, tác giả còn đưa đến cho độc giả nhận thức những mặt trái của xã hội tư sản Pháp.

2.3. Truyện ngắn *Con người biết mùi hun khói*

Ở truyện ngắn *Con người biết mùi hun khói* Nguyễn Ái Quốc lên án và giáo dục cho quần chúng nhân dân chỉ có con đường đi theo chủ nghĩa xã hội mới giành được độc lập dân tộc, và thực sự mới có độc lập tự do. Đặc biệt trong tác phẩm này, Nguyễn Ái Quốc đã có cách nhìn mới và sự khái quát đích xác về chủ nghĩa thực dân. Truyện ngắn được mở đầu bằng lời Đề từ với hai câu: câu thứ nhất như một lời thương cảm sâu sắc đến linh hồn anh Nahông, người đã bị chủ nghĩa thực dân sát hại. Câu thứ hai là trích dẫn lời nói huênh hoang của tên bộ trưởng thuộc địa Anbe Xarô. Trong tác phẩm y không hiện lên hình dáng, cử chỉ, điệu bộ nhưng qua lời nói tự đắc của hắn

Điểm nhìn mới về nhân vật trong truyện ngắn *Con người biết mùi hun khói* (*L'enfumé*), thông qua hình ảnh các nhân vật tác giả lột tả nhân vật trung tâm của tác phẩm là ông già Kimengô - một nhân chứng, người thoát chết trong vụ bị hun khói chứng kiến sự tàn sát man rợ của Bruye đối với hơn hai trăm người dân vô tội. Ông già Kimengô đã kể lại: những người dân thuộc địa bị bọn tư bản bắt đóng các thứ thuế. Họ bị áp bức, bóc lột đến mức không có một thứ gì để nạp và để khỏi bị hành hạ, đánh đập, hơn hai trăm con người đã trốn chạy vào rừng. Bọn thực dân đã đem chó và súng đuổi theo. Từ cái chết của người lính thuộc địa da đen và biết bao cái chết thương tâm của những người dân vô tội do chủ nghĩa đế quốc, thực dân gây ra, Nguyễn Ái Quốc đã khái quát đích xác bộ mặt, bản chất tàn bạo của chủ nghĩa đế quốc. Những cái chết ấy là sự gây mầm, sự nung nấu căm thù, hy vọng và niềm tin để một ngày không xa, tác giả nhìn thấy cả châu Phi độc lập, tự do đang trong ngày hội tung bừng với lãnh tụ Kimengô - con người biết mùi hun khói, đã chịu nhiều sương gió, khổ đau tìm thấy hạnh phúc trong cuộc đời tranh đấu.

2.4. Truyện ngắn *Con rùa*

Truyện ngắn *Con rùa* đăng trên báo *Người cùng khổ* vào tháng 2 và tháng 3 năm 1925. Trong số các truyện ngắn mà Nguyễn Ái Quốc sáng tác và so với thể loại truyện ngắn Việt Nam vào giai đoạn đương

thời, thì truyện ngắn *Con rùa* thuộc loại truyện ngắn nhất, chỉ có chưa đầy ba trang sách. Bằng hư cấu nghệ thuật và giọng văn hài hước, châm biếm và với cái nhìn tinh tế, sâu sắc, trong truyện ngắn *Con rùa* Nguyễn Ái Quốc vạch trần bộ mặt tham nhũng của nhân vật tên quan cai trị thực dân. Truyện tập trung vào ba nhân vật: vợ chồng ông xã và tên quan Sứ, trong đó có hai nhân vật đóng vai trò quan trọng trong việc làm nổi bật tư tưởng của truyện là ông xã - đại diện cho tổ chức chính quyền địa phương. Viên quan Sứ - đại diện cho lớp quan chức thực dân cao cấp của Pháp ở thuộc địa. Truyện ngắn *Con rùa*, tác giả viết cực ngắn nhưng tư tưởng - thâm mĩ lại đạt ở tầm cao. Bố cục đầy đủ, tổ chức, kết cấu chặt chẽ, cảnh trước mở ra cảnh sau, chi tiết này ứng chiếu sáng tỏ chi tiết kia làm cho kịch tính càng phát triển. Truyện ngắn như một vở kịch nhỏ.

Điểm nhìn mới về các nhân vật trong Truyện ngắn *Con rùa* là ông xã - lý trưởng của làng La lo nhận được trát của quan Sứ do người đưa thư mang đến. Ông xã xem xong “gãi đầu gãi tai”. Ông có vẻ lo lắng và làm cho bà vợ cũng lo lắng theo. Phân tiếp theo là bà vợ hỏi ông nhưng ông không trả lời và chỉ ra hiệu cho bà vợ đi theo ông. Khi chỉ có hai người, ông xã mới trình bày toàn bộ sự việc cho bà vợ hiểu. Riêng về quan Sứ, ông xã rất hiểu con người khét tiếng tàn ác và tham nhũng “Quan là một ông Tây tốt chỉ thích của tốt”. Nếu lên hầu quan mà không có gì dâng vào mồm quan thì chỉ có việc no đòn, nhưng thực tình trong nhà ông xã cũng chẳng có gì đáng giá, thậm chí để nạp thuế cho nhà nước bảo hộ, trong nhà còn gà, vịt, thỏ, gà tây cũng đã bán sạch. Bà vợ ông xã lại càng tư lự và lo lắng cho tính mạng của chồng khi vào hầu quan với hai bàn tay không. Bà cũng rất hiểu lí lịch của tên quan thực dân tàn bạo này trong thời kỳ bình định đã từng chặt 75 cái đầu hào mục xứ Bắc kỳ. Lên làm quan Sứ, ông ra lệnh cứ nện đòn bắt luận tên dân An nam nào, đàn ông hay đàn bà cũng thế, qua công nhà ông mà không hạ mũ nón. Truyện ngắn *Con rùa* là một thành công lớn của Nguyễn Ái Quốc, với ngòi bút phóng túng, sắc sảo, hiện đại, lối châm biếm sâu cay, lời văn mang phong cách châu Âu, Nguyễn Ái Quốc đã có cách nhìn mới, đi sâu vào khai thác, bản chất của những tên quan thực dân để phê phán, châm biếm chúng trên mọi phương diện. Có thể nói, phải có một cái nhìn tinh táo, Nguyễn Ái Quốc mới có cách nhìn mới và sự khái quát đích xác về bản chất của chủ nghĩa đế quốc, thực dân. Truyện ngắn *Con rùa* với cách viết rất Tây, rất hiện

đại nhưng các chất liệu cùng những hình ảnh tên đất, tên làng (La lo), hình ảnh (con rùa) cùng với những chi tiết, lời văn lại rất giản dị, chân thành mang đậm màu sắc, tâm hồn dân tộc.

3. Kết luận

Thông qua một số truyện ngắn của Nguyễn Ái Quốc, hình ảnh các nhân vật đã bị lên án, phủ định từ nhiều mặt mà nổi lên rõ nhất là bản chất tàn bạo, xảo trá, xấu xa của chúng (*Pari, Con người biết mùi hun khói, Vi hành*), tham nhũng, phỉnh nịnh, đút lót, đầu cơ chính trị (*Con rùa*), lên án qua một số chân dung biếm hoạ vừa mang tính xác thực, lịch sử, vừa mang tính sáng tạo nghệ thuật. Điểm nhìn mới các nhân vật trong truyện ngắn của Người là những tên đế quốc, thực dân đầu sỏ trở thành những tính cách phản diện, lố lăng, tham lam, tàn bạo đối lập với những người dân lương thiện nghèo khổ và giàu lòng yêu nước ở các xứ thuộc địa. Những truyện ngắn của Nguyễn Ái Quốc từ những năm hai mươi như là những phát súng toàn diện và có hiệu quả, đã góp phần thức tỉnh nhân dân các nước thuộc địa, cũng như làm cho dư luận của công chúng Pháp hiểu rõ sự thật của chính sách thuộc địa. Đó là con đường cách mạng giải phóng dân tộc, xoá bỏ áp bức bất công, đem lại hạnh phúc cho con người. Đặc biệt một số truyện ngắn của Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh vào những năm hai mươi, đầu thế kỷ XX chúng ta mới thấy được tài năng nghệ thuật độc đáo, công lao trời biển của Người đối với dân tộc, non sông đất nước Việt Nam hôm nay.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Nhiều tác giả (1997): *Giảng văn văn học Việt Nam* - NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Nhiều tác giả (2001): *Văn học Việt Nam thế kỷ XX (truyện ngắn trước 1945, quyển 2, tập 1)* - NXB Văn học, Hà Nội.
- [3]. Phong Lê (1986), *Chủ tịch Hồ Chí Minh và văn học Việt Nam hiện đại* - NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [4]. Hồ Chí Minh (1959), *Lên án chủ nghĩa thực dân* (Một số bài báo và văn kiện của Nguyễn Ái Quốc viết trong thời kỳ hoạt động ở nước ngoài từ 1922 - 1926) - NXB Sự thật, Hà Nội.
- [5]. Lữ Huy Nguyên, Nguyễn Khánh Toàn (1997), *Tổng tập văn học Việt Nam, tập 36* - NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [6]. Lữ Huy Nguyên (1990), *Hồ Chí Minh từ tâm huyết cứu nước đến sáng tạo nghệ thuật* - NXB Văn hoá, Hà Nội.